

II

Kohteen nimi:	Illinsaari (länsi)
MJ-rekisteritunnus:	
Määrittely:	Rautakautinen löytöpaikka, Rakennuksen perustus (hist. aika) Tervahauta, painanteita, hiiliesiintymä
Peruskartta:	2533 09 Ii
ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit Koordinaatit (YKJ):	N 7246008, E 425052 (kamman löytöpaikka, noin) p = 7249041, i = 3425195, z = n. 10
ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit Koordinaatit (YKJ):	N 7245993, E 425059 (rakennuksen pohja) p = 7249026, i = 3425202, z = n. 10
ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit Koordinaatit (YKJ):	N 7246034, E 425120 (painanteet) p = 7249075, i = 3425275, z = n. 10
ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit Koordinaatit (YKJ):	N 7246203, E 425202 (hiiliesiintymä) p = 7249236, y = 3425345, z = n. 7,5–10

Kohde sijaitsee Iin nykyisestä kirkosta noin 1,3 km itäkoilliseen Illinsaaren länsiosassa Hiihtomajasta runsaat 200 metriä kaakkoon olevan koilliseen kurottavan kostean notkelman kaakkoispuolella. Alue on mäntyvaltaista sekametsää kasvavaa metsikköä. Maasto alueella on jokseenkin tasaista hiekkakangasta. Mainitun notkelman puolella on jyrkkä rintuus, muinainen rantatörmä, jolla karttatarkastelun perusteella on korkeutta 2,5-3 metriä. Kohteen länsipuolella on uusi omakotitalo, jonne johtaa tie kohteen lounaispuolitse kulkevalta Illinsaarentieltä löytökankaan eteläkärkeä leikaten.

Iiläinen metallinetsinharrastaja Vesa Ruotsalainen (yhteystiedot, ks. löytökaavake) ilmoitti allekirjoittaneelle 1.5.2011 Illinsaaresta 27.4. tekemästään löydöistä: pronssikammasta ja muista metallilöydöistä. Kohde päästiin tarkastamaan löytäjän opastuksella 10.5. Allekirjoittanut sai samalla paikalta tehdyt löydöt Kansallismuseon kokoelmiin toimitettavaksi. Löydöt on kaivettu routaisesta maasta, jolloin kamman yläosa on lievästi vaurioitunut. Muuten kampa on ehjä ja hyväkuntoinen puuttuvia piikkejä lukuun ottamatta.

Uudelle maastokartalle on merkitty kankaan luoteislaitaan tervahauta. Pronssikamman löytöpaikka sijaitsee tervahaudasta noin 50–35 metriä etelälounaaseen muutaman metrin päässä törmän reunasta. Tapaamista varten täyttämässään Museoviraston löytökaavakkeessa löytäjä arvioi löytöpaikan etäisyyden noin 50 metriksi, mutta hänen maastossa osoittamansa kamman löytöalue on noin 30–40 metriä tervahaudasta – aivan tarkkaa kuopan kohtaa ei enää löydetty. Osoitetulle löytökohdalle mitattiin yllä oleva sijainti. Paikalle tehty koekuoppa osoitti, että kyseessä on vanha pelto, jossa peltokerroksen paksuus oli noin 20 cm. Tuon tiedon perusteella maastossa olikin hahmotettavissa enimmillään muutaman aarin laajuinen pieni peltoalue, jolla kasvillisuus ja puusto erosivat ympäröivästä muokkaamattomasta alueesta. Muut paikalta huhtikuussa tehdyt löydöt olivat rautaa ja selvästi myöhäisiä lukuun ottamatta kuparisen(?) astian tms. palaselta vaikuttavaa loivan kaarevaa kuparimetallisen levyn palaa.

Tervahaudan halkaisija on noin 17–19 metriä ja sen halssi on kohti rinnettä. Aluetta läpi käytäessä tavattiin tervahaudasta noin 50–60 metriä itään muokkaamattomalta kankaanosalta kaksi kivikautisia asumuspainannetta muistuttavaa painannetta. Hieman epämääräisten painanteiden ala on noin 4 x 5 ja 5 x 7 metriä ja syvyys vajaan puoli metriä. Molempia pistettiin kenttälapiolla niin, että niissä voitiin

todeta huuhtoutumiskerros, joten aivan uusia painanteet eivät ole. Kyse voi olla luontaisistakin painanteista. Painanteet käytiin läpi metallinpaljastimella, mutta niiden ikää tai tarkoitusta valottavia löytöjä niistä ei tehty. Tämän jälkeen palattiin suoraan hiihtomajan luona olleille autoille. Matkalla todettiin notkelman länsipuolen, mistä vuoden 2010 löydöt oli tehty, olevan vankkaa kuusikkoa kasvavaa entistä peltoa yhä erottuvine ojineen.

Ruotsalaisen jo poistuttua paikalta huomasi allekirjoittanut otettujen kuvien olevan epäselviä. Niinpä auto siirrettiin kohdetta lähemmäs löytöpaikan lounaispuolelle paikalle missä hiihtoreitti ja maantie risteävät. Lähestyessäni löytöpaikkaa etelän suunnasta törmäsin aiemmin huomaamatta jääneeseen tupasijamaiseen rakennuksen pohjaan. Paikalla oli heinän peittämä neliömäinen, ilmeinen multapenkkarakennuksen perustus, jonka ala on noin 5 x 5 metriä. Perustuksen itäkulmassa oli kiuasraunio, jonka ala on noin 3 x 3 metriä ja korkeus noin 50–60 cm. Multapenkan sisäpuoli oli hieman ympäröivää maanpintaa alempana. Löytöpaikasta noin 30 metriä kaakkoon olevalle rakenteelle mitattiin yllä oleva sijainti. Ilmeisesti gps-mittauksen tarkkuus ei ole aivan tarkka. Vanhan pellon vieressä sijaitseva jäännös on hyvin säilynyt. Jotakin vinkkiä rakennusjäänteiden iästä voidaan saada Claes Claessonin Iin pitäjän Pohjois-Iin kylän Illinsaaren kartasta vuodelta 1648 (http://palvelut.virtuaaliyliopisto.fi/palvelut/maakirjakartat/kartat/tarkennettuhaku.php?pitaja2=&sivunro=3&sivulle=10&laani_valinta=Oulun%20läänin&pitaja=ii&kyla=&vuodesta=&vuoteen=&tekija=&signum=; signum fl 99–100). Kyseiselle alueelle ei ole merkitty rakennuksia, peltoa tai muuta maankäyttöä. Sen sijaan pitkänomaisen kosteikon länsipuolelle on vuoden 1648 kartalle merkitty talo, jonka pelloista ovat syksyllä 2010 Pohjois-Pohjanmaan museoon lunastetut löydöt (PPM 13105:1-5, nappeja, viitanhakanen, solki, plommi; ajoitusarvio 1600–1700-luku). Kamman löytöpaikan luona olevan pellon ja rakennusjäännöksen luonne vaikutti sellaiselta, että ne todennäköisemmin ovat 1600-luvun puoliväliä nuorempia.

Pronssikampa tai pronssinen kampariipus on puolestaan rautakauden lopulle tai aivan keskiajan alkuun ajoittuva löytö. Sille tunnetaan Suomesta ainakin kaksi vastinetta, molemmat Karjalasta, lisäksi Tveristä on kaksi vastaavanlaisella ristikkokoristeella koristeltua kampa (Uino 1997, Ancient Karelia – Muinais-Karjala, SMYA 104, s. 375). Esineen karjalaisuus on merkillepantavaa sillä Illinsaaren nimen *Illin* on karjalaisen *Ilja*-nimen hypokorismi (Vahtola 1980, Tornionjoki- ja Kemijokilaakson asutuksen synty, SHS 3, s. 360–361). Lisäksi esineen ajoitus, niin väljä kuin onkin, sopii hyvin sekä kohteen korkeuden antamaan ajoitukseen että karjalaisvaikutuksen ajoittumiseen Perämeren pohjoisosissa.

Tässä yhteydessä on aihetta kirjata ylös erään aiemman, yhdessä Markku Mäkiuotin kanssa tehdyn tarkastuksen yhteydessä löydetty hiiliesiintymä. Nyt kyseessä olevasta löytöpaikasta noin 250 metriä koilliseen olevan peruskartalle merkityn pellon länsiosasta, heinällä olleeseen peltoon tehdystä koekuopasta, peltokerroksen alta pohjanmaan pinnasta tavattu paksuhko hiilikerros paikalta missä on muutamia maan pinnalle ulottuvia kiviä. Hiilikerroksen luota ei tavattu mitään sitä valaisevia löytöjä. Kohde on merkitty pisteellä oheiselle kartalle.

Nyt tehdyn löytöpaikan tarkastuksen yhteydessä ei ilmeisesti löydetty sellaista kiinteää jäännöstä, joka suoranaisesti ajallisesti liittyisi kampaan. Kuitenkin kamman lisäksi viite laajemmasta löydöstä tai jopa myöhemmän pellon rikkomasta kiinteästä muinaisjäännöksestä on Ruotsalaisen löytämä kuparimetallisen paksuhkon pellin/levyn pala. Myös topografisesti löytöpaikka on mielenkiintoinen korkean törmän päällä oleva muinaisen lahden rantakangas, jokseenkin suojaisessa paikassa merkittävän joen saarella. Kohde on nähdäkseni luonteeltaan sellainen, että alueen maankäyttösuunnitelmia on seurattava ja tarvittaessa järjestettävä paikalla koekaivaus.

Löydöstä on ilmoitettu Iin kunnan kaavoittajille. Vastauksessa saatiin tieto, että Illinsaaren osayleiskaavassa 1993 ja Iin keskustaajaman osayleiskaavassa 2010 löytöalueen tuntumaan on merkitty uusi tielinjaus ja muutama rakennuspaikka. Kaavat eivät ole oikeusvaikutteisia. Asemakaavaa on vain saaren etelärannalla. Asemakaavan ulkopuolinen rakentaminen, mikä koskee nyt kyseessä olevaa aluetta, tapahtuu vähitellen suunnitteluharkinta- tai poikkeuslupamenettelyn kautta, eikä alueen rakentaminen tule toteutumaan kaavojen esittämillä tavoilla.

Kohde tarkastettu 10.5.2011

Löydöt: KM 38830:1–2 (diar. 9.6.2010)
Pronssinen kampariipus, kuparimetallisen levyn pala

Diat: PPM DG VH 6:2011:02:01–08

Kartta: Peruskarttaote 2533 09 Ii (p. 1981)
Kartalle rajatulla alueella löytöpaikka, rakennusjäännös, pelto,
tervahauta ja painanteet. Alueen sisällä oleva piste on löytöpaikka.
Alueen koillispuolinen ympyrä osoittaa aiemman hiilihavainnon.

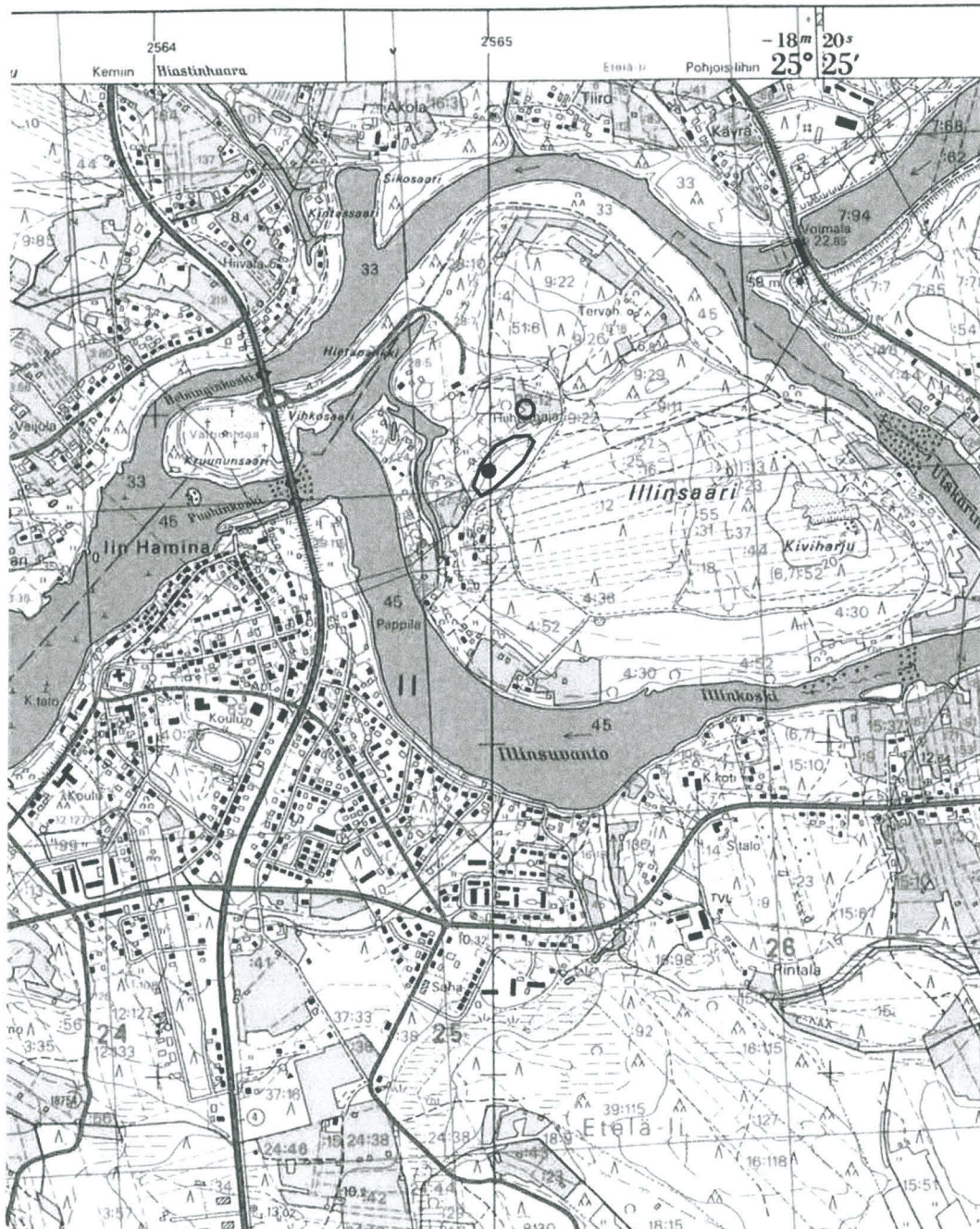
Liitteet: Illinsaaren kaavatilannekartta / aluearkkitehti Kaija Muraja/
Iin kunta / Tekninen osasto

Oulussa 10.6.2011

 M.S.

Mika Sarkkinen
tutkija
Pohjois-Pohjanmaan museo

II Illinsaari
Rauta-/keskiaikainen löytöpaikka
Rakennuksen pohja
Tervahauta

2533 09 II
ETRS-TM35FIN –tasokoordinaatit N 7246008, E 425052 (kamman löytöpaikka, noin)
Koordinaatit (YKJ): p = 7249041, i = 3425195, z = n. 10
Tark. 2011 M. Sarkkinen

Illinsaarella vain oikeusvaikutuksettomia osayleiskaavoja:
lin keskustaajaman OYK 2010 (aluevarauskaava)
ja tarkempi Illinsaaren oyk 1993

Illinsaaren kaavatilanne 2011

